

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет української й іноземної філології та журналістики
Кафедра англійської мови та методики її викладання

**ОБРАЗ ГОЛОВНОГО ГЕРОЯ В АМЕРИКАНСЬКОМУ
ТЕЛЕСЕРІАЛІ «ЛЮЦИФЕР»**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 452 групи
Спеціальності 014.02 (мова і
література англійська, німецька)

Освітньо-професійної (наукової)
програми «Середня освіта (мова і
література англійська)»

Карімова Аліна Павлівна

Керівниця: докторка педагогічних
наук і професорка Заболотська О.О.

Рецензентка: кандидатка
педагогічних наук, доцентка
Кострубіна О.В.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Образ головного героя у кінотексті	5
1.1 Теоретичні основи дослідження.....	5
1.2 Вербальна репрезентація образу головного героя у телесеріалі «Люцифер»	7
РОЗДІЛ 2. Особливості реалізації образу головного героя у когнітивному вимірі на матеріалі телесеріалу «Люцифер»	21
2.1 Мовленнєвий портрет героя у телесеріалі.....	21
2.2 Когнітивна площина образу головного героя.....	27
ВИСНОВКИ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	40

ВСТУП

Антропоцентричний підхід у лінгвістиці змінив основний фокус наукових досліджень, зробивши носія мови, основним об'єктом вивчення. Саме тому наразі цікавим є вивчення мовної особистості персонажів художніх текстів та героїв кінотекстів. Кінообрази відображають стереотипні уявлення про соціокультурні типажі та формують ці уявлення у свідомості масового глядача. Хоча зазвичай автор створює художній світ твору згідно зі своїм світоглядом та вподобаннями, тобто досить суб'єктивно, колективний автор кінотексту транслює через фільм існуючі у масовій свідомості кліше та стереотипні риси певного культурного феномену. Телесеріал як особливий вид кінотексту має значніший вплив на соціум, апелюючи до почуттів глядача та створюючи відповідний імпринтинг стосовно розуміння ним вічних цінностей.

У кінотекстах особистість героя представлена переважно його мовленням. Особливості світосприйняття, його психічні та фізичні дані, інтелектуальний та культурний рівень, соціальне становище, вподобання відбиваються у мовленнєвому портреті кіногероя. Реалізація візуального модусу у кінотексті сприяє довершенню цього образу, акцентуючи увагу на індивідуальних рисах особистості.

Актуальність даної роботи зумовлена постійним зростанням дослідницького інтересу до механізмів створення образів-персонажів та засобів їх репрезентації як у художніх творах, так і у кінотекстах, що віддзеркалюють систему цінностей сучасного суспільства.

Мета – виявити особливості репрезентації образу головного героя в американському телесеріалі «Люцифер» на вербальному та концептуальному рівнях.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- розкрити сутність основних понять дослідження «образ» та «кінотекст»;
- встановити особливості вербальної репрезентації образу головного героя телесеріалу «Люцифер»;
- визначити стилістичні засоби, притаманні мовленнєвому стилю головного героя зазначеного телесеріалу;
- виявити специфіку реалізації образу головного героя телесеріалу в концептуальному вимірі.

Об'єктом роботи є образ героя в кінотексті.

Предмет – особливості репрезентації образу головного героя в американському телесеріалі «Люцифер» на вербальному та концептуальному рівнях.

Матеріалом дослідження слугували субтитри 5 сезонів американського телесеріалу «Люцифер» (“*Lucifer*”) 2016 – 2020 р.р..

Методи дослідження. У роботі використано низку методів: описовий метод (для опису понять «образ», «кінотекст», «мовленнєвий портрет»); метод інтерпретаційно-текстового аналізу (для виявлення специфіки реалізації образу головного героя у телесеріалі на вербальному та концептуальному рівнях); метод семантичного аналізу (для визначення семантики номінативних одиниць у контексті); метод стилістичного аналізу (для встановлення стилістичних тропів, що характеризують мовлення головного героя у телесеріалі, створюючи його мовленнєвий портрет), метод концептуального аналізу (для реконструкції концептуальних метафор з цільовим доменом ДИЯВОЛ, що лежить в основі реалізації концептуальної площини образу головного героя).

Практичне значення полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані у курсах «Інтерпретація художнього тексту» та «Стилістика англійської мови», «Новітні досягнення з філології», а також при написанні кваліфікаційних та курсових робіт.

РОЗДІЛ 1

ОБРАЗ ГОЛОВНОГО ГЕРОЯ У КІНОТЕКСТІ

2.2. Теоретичні основи дослідження

Образ – це універсальна категорія художньої творчості, властива мистецтву форма відтворення та освоєння життя. Поняття «образ» тлумачиться як віддзеркалення навколишнього світу у свідомості індивіда, тобто є результатом відображення матеріальних об'єктів та явищ у мисленні людини.

Сучасні образи виступають в якості зашифрованих повідомлень, є носіями певної інформації, яку необхідно декодувати аудиторії. Образ виражає ідею, є засобом, котрий допомагає втілити загальне у формі конкретно-чуттєвого, тобто образ є суб'єктивним відтворенням об'єктивного крізь призму почуттів, досвіду та уподобань людини.

Художній образ є розпорошеним по всьому тексту і не втілюється в окремому фрагменті. В. Кухаренко визначає кумулятивну специфіку структури художнього образу як узагальнюючого, побудованого на основі образних номінацій [22]. Художній образ тяжіє до кумулятивності (гештальтності): накопичення різних точок зору, мовних об'єктивацій різних ментальних картин світу в процесі розгортання художнього тексту [9, с. 60].

Художній образ розуміють як специфічну форму та спосіб освоєння дійсності, що має на меті відтворити об'єктивну картину дійсності у формі суб'єктивно-емоційного сприйняття. Символічне зображення навколишнього світу характеризується високим ступенем суб'єктивності, що зумовлює множинність інтерпретацій словесних образів-символів. У будь-якому художньому тексті можливо знайти певну модель світу, представлену у відповідності з уявленнями автора, ніби його очима.

У світлі когнітивного підходу художній образ інтегрує передконцептуальну, концептуальну і вербальну іпостасі [4]. Передконцептуальна іпостась представлена архетипом, що є генератором будь-якого художнього образу. Образ постає результатом, вербальним втіленням, осмисленням архетипу.

Концептуальна іпостась – це узагальнений зміст образу, представлений концептами та їх трансформаціями у концептуальні метафори за допомогою лінгвокогнітивних операцій мапування [4]. Вербальна площина образу – це словесна репрезентація концептуальних схем, що лежать в основі формування образу [4, с. 16-17].

У сучасному інформаційному світі образ спирається на візуальну складову. «Полікодовий» характер кінотексту зумовлений залученням декількох семіотичних систем – «кодів», котрі беруть участь у формуванні певного смислу [23], тобто в єдиному смисловому просторі кінофільму інтегрується різна в семіотичному плані інформація, котру Ю. Лотман поділяє на зображувальну, словесну та музичну [лотман].

За допомогою семіотичних ресурсів на екрані відбувається формування образу реальності, її постійне переосмислення, що є результатом конструювання певних авторських смислів [1]. Серіал як енциклопедія сучасного життя та інструмент впливу на масову свідомість впроваджує певні ціннісні установки, обумовлені потребами суспільства. У такий спосіб фільм як кінотекст «прочитується» глядачами в певному соціальному контексті.

Отже, кінотекст трактуємо як складний семіотично гетерогенний текст, що інкорпорує загальнотекстові (зв'язність, проспекція й ретроспекція, локальна й темпоральна віднесеність, системність, прагматична спрямованість) й специфічні характеристики (наявність візуального й звукового рядів, інтертекстуальність і модальність), є завершеним витвором колективного автора та призначений до сприйняття колективним реципієнтом. Комунікація автора кінотексту і

глядача відбувається опосередковано через систему персонажів, саме вони стають виразниками основних авторських ідей.

Отже, образ як основна складова мистецького твору несе в собі відбиток людської культури, виступаючи віддзеркаленням матеріального світу у свідомості індивіда. Кінообраз також відбиває дійсність, створюючи вигаданий світ у межах реальних спостережень колективного автора, не лише словесними засобами, а й з залученням інших семіотичних ресурсів, зокрема візуального та звукового модусів.

2.2. Вербальна репрезентація образу головного героя у телесеріалі «Люцифер»

Американський телесеріал «Люцифер» (2016 – 2020 р.р.), створений за мотивами серії однойменних коміксів Ніла Геймана та Сема Кейта, розповідає про ексцентричного Короля Темряви, який вирішив покинути пекло та провести відпустку у Лос-Анджелісі. У сучасному світі Люцифер Морнінгстар – власник розкішного нічного клубу, веде розгульне життя, адже перед його чарівністю не може встояти жодна жінка. Окрім, біблійної лінії та персонажів з Святого Писання, у телесеріалі прослідковується детективний сюжет: герой намагається допомогти поліції у встановленні винних у певних кримінальних справах, а не рідко і сам охоче карає злочинців. Згодом у житті героя домінує любовна історія, що пов'язано з детективом Хлоєю Декер, помічником якої і є Люцифер у розкритті злочинних операцій.

Беручи до уваги погляди сучасних когнітивістів (Л. Белехова, А. Цапів) [4;17] на структуру художнього образу, розглядаємо образ головного героя американського серіалу як лінгвокогнітивний конструкт, у якому міститься передконцептуальна, вербальна та концептуальна складова. Через актуалізацію архетипічних сюжетів про

Змія спокусника та гріхопадіння людства у телесеріалі об'єктивуються психологічні архетипи АНІМУС та ДУХ. У свою чергу, розповіді про підземне царство та створення світу актуалізують психологічний архетип ТЕМРЯВА, а архетипічний персонаж Диявол, Сатана – архетип ТІНЬ. Усі зазначені архетипи становлять передконцептуальну основу образу головного героя телесеріалу «Люцифер».

Вербальна іпостась репрезентована за допомогою прямих та образних номінацій, які описують головного героя та містять власне його ім'я, а також прикметники, що характеризують його як особистість. Специфіка реалізації концептуальної площини образу головного героя полягає у порушенні стереотипної репрезентації володаря темряви та моделей його поведінки лише як представника зла, руйнівника та карателя.

Аналіз мовного матеріалу показав, що в американському телесеріалі використовуються різні номінації на позначення головного героя: *Lucifer, Mr. Morningstar, the Devil, Satan, Beelzebub, Old Scratch, Abaddon, Belial, Samael, the lightbringer, angel of light, fallen angel, prince of Darkness, king of evil/lies, lord of Hell, master of punishment, persona, monster, master of the mojo, king of desires, sultan of humans' innermost wishes*. Частина виявлених одиниць є власними іменами, котрі використовуються у різних культурних традиціях:

*“Yes, I am **the Devil**. Well, **Satan, Beelzebub, Old Scratch**. Actually I like that one in particular. But that was the old me. These days, you just have plain old **Lucifer, Prince of Darkness**”* (S.1, Ep. 2);

*“You told me your names. But you left out a few others. **Abaddon. Belial, Prince of Darkness**...But before you fell you were known as **Samael. The lightbringer**”* (S.1, Ep. 6);

*“Even **Satan** disguises himself as **an angel of the light**. 2. Corinthians, Chapter 11, Verse 14”* (S.1, Ep. 6);

“Morningstar is not exactly the most common name for the Devil” (S.1, Ep. 12).

Іншу ж групу становлять іменники зі спільною семою «влада» – *king, prince, lord, master, sultan*:

*“You are **the Lord of Hell**”* (S.1, Ep. 2);

*“I am **the Master of punishment**. I completely understand your desire to make Viper pay for the tragic death of your cousin”* (S.1, Ep. 5);

*“You are **the Devil**. You’re **the king of all evil**. You’re **the king of all lies**. You must be destroyed”* (S.1, Ep. 12);

*“You were right about the prophecy. We did get it wrong. It is about Hell coming to Earth. And we may have stopped it now, but for how long? I need to keep them contained. They must have a **King**”* (S.4, Ep.10);

*“Desire is my thing. My mojo is the reason I’m useful to her in the first place. If she can do it, too, what’s my role in the partnership? I am and always will be **Master of the mojo. King of desires. Sultan of humans’ innermost wishes**”* (S.5, Ep.7).

На початку розповіді глядач знайомиться з Люцифером, який приїхав у Лос Анжелес на відпустку: *“In the beginning...**the angel Lucifer** was cast out of **Heaven** and condemned to rule **Hell** for all eternity. Until he decided to take a vacation”* (S.1, Ep. 1). Саме у цій інтродуктивній частині за допомогою лексем *angel, Heaven, Hell* актуалізується біблійний сюжет про падіння ангела та вигнання Люцифера з раю у пекло, де він стає королем та володарем темряви.

Натомість сам герой протягом усього телесеріалу репрезентує себе у ролі диявола і не чужається цієї постаті:

*“I am not sure that I am **an angel** anymore. After I killed Pierce when **my devil face** returned, I never checked to see if my wings were still there. Afraid that they’re gone”* (S.4, Ep.7).

Для звичайного оточення героя його ім'я здається досить дивним і ніхто не сприймає слова Люцифера як правду:

“ - *Lucifer Morningstar? Is it a stage name or what?*

- *God-given, I am afraid*” (S.1, Ep. 1);

“ *I don't believe his real name is Lucifer. We talk in metaphors. He is actually quite charming*” (S.1, Ep. 6);

“*Everything is a joke to you and yet, for some reason, I take you seriously even when you insist on clinging to these ridiculous metaphors Heaven, Hell, angels, devils*” (S.1, Ep. 13).

Для детектива Хлої Декер та психотерапевта Лінди Мартін така саморепрезентація Люцифера здається кумедною та не викликає відповідну реакцію, а сприймається як гра у метафори та асоціації. Згодом, коли жінки дізнаються правду, вони бачать у ньому не лише його лиху природу:

“*I'm gonna do it following the rules. I believe in right and wrong and...deep down I think that...you do too. You're the devil, but you're also an angel*” (S.4, Ep.7);

“*It was an act of love. Because you are his favorite son, Samael. You are his fallen angel. But here's the thing: when angels fall, they also...rise. All you have to do is embrace all that you are*” (S.1, Ep. 6).

Словосполучення *fallen angel* має метафоричний характер та, актуалізуючи історію падіння Люцифера, вказує на те, що будь-хто має право на помилку та заслуговує на другий шанс, у тому числі і диявола. Символічним, на наш погляд, є і той факт, що Люцифер живе у Лос Анджелесі – місті, який ще називають *City of angels*, веде досить розгульне життя та їздить виключно на шикарному кабріолеті з написом “*FALLIN*”: “ *The Devil himself is hiding in plain sight, masquerading as a nightclub owner in Los Angeles and that he'd revealed himself to her*” (S.4, Ep.3);

“ – *Of all the cities in the world, Lucifer. Why did you decide to come to Los Angeles?*

- *Well, the same reason as everyone else. Uh, the weather, porn stars, Mexican food...umm!*
- *You say people are phony here but I think people come here to reinvent themselves. And I think that's why you are here. To reinvent yourself.*
- *Why would I mess with perfection” (S.1, Ep. 3).*

Як зазначає його психотерапевт Лінда, подекуди важко встановити ідентичність героя, оскільки часом він грає різні ролі:

- “ - *Your identity. But who are you trying so hard to become?*
- *Nobody. **Still the Devil.** I am completely unbecoming.*
- *And yet you keep **trying so many hats to hide your horns. Playboy, cop, club owner**” (S.1, Ep. 6).*

У поданому контексті акцентується увага саме на багатогранності постаті Люцифера, який одночасно залишається власником нічного клубу, зваблює жінок та допомагає поліції у розкритті злочинів. Прототиповою характеристикою диявола є його зооморфні риси, на що вказує вживання словосполучення *to hide your horns*. Роги як традиційна характеристика диявола з'являється у кіногероя лише у сцені його перевтілення на лихого демона та на певних зображеннях, притаманних релігійній культурі:

“-*History and religion have painted a **pretty awful picture of you, haven't they? So you don't bite the heads off of children?***

-*No, of course not. I detest the little creatures. And I'd certainly never put one in my mouth.*

-*What about Hell? What is it like? All those people you **tortured, did you enjoy it?***

-*It was my job, Detective. Something I was forced to do” (S.4, Ep.2).*

Неодноразово у телесеріалі зазначається про те, що диявол сам по собі жорстока істота, тому детектив вставить під сумнів усі відомі факти про підземний світ.

Демонічна сторона Люцифера виявляється і в зображенні його червоного обличчя під час перевтілень, яке нагадує монстра та викликає лише страх та відразу:

*“The Detective is still processing **my demon face**, the last thing she needs is a demon tracking her down”* (S.4, Ep.1);

*“I came back and I saw his **freaking scary-ass red face**”* (S.5, Ep.8).

Номінативні одиниці *freaking* та *scary-ass* підсилюють відчуття страху на лексичному рівні. Проте такі перевтілення трапляються не часто та викликані навпаки бажанням героя захистити близьких йому людей від лиходіїв.

У звичайному житті Люцифер Морнінгстар має антропоморфний вигляд, завжди вдягнений у гарний костюм, має приємну посмішку та слідує за своїм чарівним стилем:

*“Why can't the devil just **look nice**?”* (S.4, Ep.2);

*“Look at the hair. Or the **perfectly arranged pocket square**. Could Michael pull this off? I don't think so”* (S.5, Ep.3).

Одяг чорного кольору та елегантне взуття з червоною підошвою відрізняють головного героя від інших людей та створюють його вишуканий образ на візуальному рівні кінотексту. Бездоганна зовнішність, британський акцент, спокусливий погляд та інтелігентні манери викликають цікавість переважно у жінок.

Про магнетизм та чарівність героя мова йде і у поданому контексті: *“I'm sure he is **the most magnetic individual** you've ever met. **Charming and eloquent, funny, kind even. It's all an act. The devil has been manipulating humanity since the beginning of times. Why do you think they call him the Prince of Lies?**”* (S.4, Ep.2). Виокремленні прикметники з позитивною семантикою вказують на неперевершеність образу диявола.

Серед проаналізованих номінативних одиниць лексема *devil* безумовно виступає домінантною. Розглядаючи дефініції зазначеної лексеми у *Cambridge Dictionary*, виокремлюємо такі основні значення:

1) *an evil being, often represented in human form but with a tail and horns;*

2) *a powerful evil force and the enemy of God in Christianity and Judaism;*

3) *a person who enjoys doing things people might disapprove of [35].*

В іншому тлумачному словнику англійської мови (*Merriam-Webster*), номінація *devil* трактується таким чином:

1) *the personal supreme spirit of evil often represented in Christian belief as the tempter of humankind, the leader of all apostate angels, and the ruler of hell;*

2) *an evil spirit;*

3) *an extremely wicked person;*

4) *a person of notable energy, recklessness, and dashing spirit [37].*

Аналіз поданих словникових дефініцій дозволяє виявити диференціальні семи у значенні наведеного іменника: «зло», «сила», «безстрашність», «влада», «лідерство», «задоволення», «спокуса», «недбалість», «безтілесність». Подані семи традиційно характеризують й образ головного героя телесеріалу, хоча і не завжди виступають ключовими для розуміння сутності персонажу. Зокрема, у телесеріалі «Люцифер» показано тілесну іпостась героя, втілену у вигляді реального привабливого молодого чоловіка, якому притаманні риси звичайної людини, і у якому вдало комбінуються добро та зло.

Окрім уживання іменника *devil* образ головного героя активується на мовному рівні і за допомогою використання похідних лексичних одиниць: *devilish, devil-ness, devilishness*:

“*Yes. I am healed. I am back to my normal devilish self. No pesky empathy to be found*” (S.1, Ep. 2);

“For years you have been the keeper for Lucifer’s **devilish flame**” (S.4, Ep.6);

“Detective, this is a chance for me to use **my devilish strength**. You can see what I am truly capable of” (S.4, Ep.1);

“I’ve never hidden my **devil-ness** from anyone” (S.5, Ep.8);

“Detective, since you are clearly comfortable with my **devilishness**, can I show my **mojo** in action?” (S.4, Ep.1).

До того ж, у наведених прикладах вжито субститутивні номінації за принципом «частина-ціле», де лице та крила Люцифера метонімічно позначають усього героя:

“The **devil face** has returned and you’ve refused to talk about it. Killing a human is against your father’s rules, not your own. I’m wondering if you’re punishing yourself for enjoying it. Then perhaps why you see yourself as evil again and that’s why you want Chloe to reject you” (S.4, Ep.1);

“You were willing to unleash **the wings** upon the world just to remind me **who I was**, to fool me into desiring the wings and **the hellish throne** they represent” (S.1, Ep. 7).

Слід зазначити, що крила для Люцифера мають особливе значення. Хоча він відкрито заперечує їх цінність: “In my search of the wings I realized what they really were. A relic worth exactly what someone was willing to pay for them” (S.1, Ep. 7), оскільки вважає крила нагадуванням про тисячі років, проведених у пеклі. Проте під час викрадання крил, головний герой усвідомлює, що саме вони регулюють його духовність та заважають перетворитися на монстра. Така залежність від минулого зрештою засмучує Люцифера та він спалює крила, що уособлює новий етап у його житті – народження оновленої особистості: “I burnt the wings I feel rebirth. It is my re-birthday party” (S.1, Ep. 8). Трансформації відбуваються у характері Люцифера постійно, тож можна говорити про динамічність образу головного героя. Добрі вчинки Люцифера змушують крила рости знов і знов, проте одне

вбивство Грішника-Пірса кардинально змінює його психоемоційний стан, ставлення до себе та своєї сутності:

*“The truth is so much harder to face. **My devil face, my devil wings, everything what’s happening to me is my bloody fault. I brought this upon myself. If I am doing this to myself then the real truth is...There is something rotten inside of me. I find it impossible to drown out the constant cacophony of voices whispering in my ear, telling me I am evil. I am drowning, doctor. And I can’t stop asking myself why do I hate myself so much?**”* (S.4, Ep.8).

Герой вважає себе втіленням зла, про що свідчить уживання іменника *evil* та прикметника *rotten*. Згодом розпач перетворюється на ненависть до себе та до перевертня усередині. На візуальному рівні глядач стає свідком змін в образі головного героя, які відбуваються з його тілом, обличчям та крилами, коли він перетворюється на монстра: *“I don’t want to be a **monster**. I don’t need botox, doctor. What I need is for you to fix them because **they are disgusting**”* (S.4, Ep.8). У цей момент навіть сам Люцифер відчуває відразу та небезпеку, яку він наразі може завдати близьким людям.

В американському телесеріалі зустрічаються і образні номінації, у яких актуалізується образ головного героя. Так, метафорично Люцифер порівнює себе з цибулею, оскільки його особистість має багато сторін: *“I am **like an onion**. I have layers. An irresistible one”* (S.1, Ep. 8). Розуміючи власну унікальність, герой уподібнює себе парадоксу: *“I am **a walking paradox, what can I say**”* (S.1, Ep. 6). Таємничу сутність героя відмічають й інші персонажі: *“The guy is freaking **enigma**”* (S.5, Ep.2).

Вербальна площина образу головного героя телесеріалу включає семантичне навантаження інших лексичних одиниць, аналіз семантики яких дозволив виявити основні риси характеру Люцифера. Зокрема, більшість героїв наголошує на його непереможності та непоправності:

*“Listen, what you have to understand is that my brother and I had a very difficult childhood. And to deal with it, he created **this persona** for*

himself...Lucifer Morningstar, the Devil, incorrigible and invincible” (S.2, Ep. 1);

“I am the Devil. Historically invincible... until now. It’s the perfect opportunity to see what other mortal qualities I have” (S.1, Ep. 5);

“I’m starting to understand why you chose this persona. All-powerful, invincible. The Devil is supposed to be immortal” (S.1, Ep. 12).

Прикметники *invincible*, *immortal* та *powerful* домінують в описі героя іншими персонажами:

“I am immortal, don’t worry, Detective” (S.1, Ep. 4);

“Because you are vulnerable around me I sometimes forget how strong you are, how powerful. Feeling human, feeling weak, having to rely on other people, it must be so hard, so scary for you” (S.5, Ep.7).

Фізична суперсила Люцифера не єдина риса, яка наближає його до традиційного образу диявола. Егоїзм героя та зарозумілість визначається членами його родини повсякчасно, про що свідчить використання прикметника *selfish* у наведених контекстах:

“Luci, you are arrogant, you’re selfish” (S.1, Ep. 13);

“This is my fault. I should’ve known how selfish and thoughtless you can be” (S.2, Ep. 10);

“If I know my eternally selfish brother, and I do, all this sacrifice and responsibility bullshit, it’s just smoke and mirrors” (S.5, Ep.2);

“It was quite easy, actually. All it took was a little whisper here, a carefully orchestrated coincidence there, and your pathological self-absorption, of course. Because all our lives, you thought that you were better than me. The great Lucifer Morningstar, but you’re not, are you?” (S.5, Ep.3). Номінація *self-absorption* також вказує на патологічну любов до себе та концентрацію на власних проблемах.

І хоча диявол справляє враження зухвалого чоловіка, часом він приховує свою раниму сутність у жартах та саркастичних зауваженнях:

“You like to hide insecurities in humor” (S.1, Ep. 2).

Доктор Лінда Мартін відмічає самозакохану природу кіногероя за допомогою прикметника *narcissistic*:

“Now see that I understand. **Narcissistic tendencies** rooted in a complex paternal relationship and a disrupted adolescence” (S.2, Ep. 8).

“What you should be worried about is that he’s **unfathomably narcissistic, utterly terrified of intimacy**, and sabotages everything good that ever happens to him. So essentially, he’s the oldest, **most immature person in the world**. Nay, Universe” (S.5, Ep.6).

Використані в останньому прикладі прислівники *unfathomably* «безмірно», *utterly* «надзвичайно» інтенсифікують значення наведених прикметників та поряд з лексемою *immature* створюють портрет незрілої особистості, яка потребує професійної допомоги, як і будь-яка звичайна людина. Люцифер заперечує цю посередність, адже вважає себе неперевершеним:

“-Things were much less complicated when I thought you were just another **average delusional patient** with a complicated family.

- Well, I’ve never been “**average**”, Linda. **Mentally, physically and as you know sexually**” (S.2, Ep. 8).

Прикметник *delusional* «божевільний» часто використовується персонажами для опису кіногероя:

“- Detective are you suggesting your partner is **delusional** or just lying?

-Lucifer Morningstar is many things, but he is **not a liar**. Lucifer is the best partner I have ever had” (S.2, Ep. 10).

Дивакуватий характер чоловіка підкреслено у таких прикладах з кінотексту за рахунок уживання іменників *weirdo* та *weirdness*, а також *eccentric*:

“Lucifer’s not another guy. He’s **a weirdo**. This is about partnership, nothing more” (S.2, Ep. 8);

“Despite all your **weirdness**, I actually like working with you” (S.1, Ep. 6);

“We know about Lucifer Morningstar. At first, we thought he was just a **benign eccentric** but the more we watched him, the more **terrifying authentic** he became” (S.4, Ep.2).

В останньому контексті через уживання антонімічних прикметників *benign :: terrifying* акцентується увага реципієнта на амбівалентній природі героя, котрий може бути одночасно цілком безпечним для одних та наводити страх на інших.

Про погане і хороше у характері Люцифера говорить і Лінда, коли помічає зміни у його поведінці:

“It can’t be easy all these years upholding human law. Exploring your **caring altruistic side** with Chloe and now being in a committed relationship with Eve who expects you to be your **old hedonistic devil self** at all times. When you bifurcate your life this way, **good and bad, crime solver and orgy host**, you’re affectively denying half of yourself all the time. Lucifer, if you don’t stop pulling yourself in opposite directions, you’re going to come undone” (S.4, Ep.6).

Антонімічні пари *caring-hedonistic, altruistic side-devil self, good-bad, crime solver-orgy host* у цьому прикладі вказують на внутрішні трансформації героя у період зустрічі з різними жінками: позитивний вплив на Люцифера збоку Хлої стає помітним завдяки його чуйності та небайдужості до інших людей. З появою Єви ж навпаки оживає його диявольська сутність, котра зосереджена на задоволенні власних потреб та хтивих бажань: “Eve, I’ve been trying so hard to make you happy, trying to be someone I’m not. At least someone I don’t want to be anymore. **I don’t like who I am with you**” (S.4, Ep.8).

Хоча більшість оточення кіногероя вважають його втіленням зла, Люцифер намагається боротися з його паростками протягом усього телесеріалу:

“- *If he is positioning himself as the Devil, right? He must see himself as evil.*

- *No. Actually, he's struggling. I think he thinks other people see him as evil*” (S.1, Ep. 6).

Він з легкістю приймає власні вади та іронізує над своєю «святістю»:

“ – *You are nothing like Tim Dunlear.*

- *Bad boy with a heart of gold? I am everything like Tim.*

- *Only you can turn a tragic death into an excuse to talk about you. Whatever you say St.Lucifer.*

- *St. Lucifer. Suits me. Don't you think?*” (S.1, Ep. 11).

У цьому контексті словосполучення *a heart of gold* та іменник *saint* (*St.*), вжите перед іменем героя, створюють комічну тональність усього кінодіалогу та доповнюють іронічну саморепрезентацію Люцифера.

Схожим чином описує себе герой і в іншому прикладі: “*When are you going to get it? Inappropriate is what I do*” (S.2, Ep. 7). Імпульсивна та недоречна поведінка згодом перестає дивувати його колег і вони сприймають це як невід’ємну частину особистості героя: “*Don't you want to do something impulsive, inappropriate, sinful, you know?*” (S.5, Ep.1).

Зрештою антропоморфність диявола виявляється не лише у зображенні його бездоганної зовнішності, а й у передачі справжніх емоцій героя та складного внутрішнього стану. Як звичайна людина, диявол відчуває емоційну порожнечу, самотність та безпорадність:

“*Have you ever considered that all of this excessive partying may be your attempt to fill a void? A void in your emotional life. You sound lonely. Lucifer, being alone and being lonely are two entirely different things. You may be surrounded by others but do you truly consider any of those people your friend?*” (S.1, Ep. 9).

“Years ago, I faced a similar sense of helplessness, a lack of control in my life, so I came here, to this very spot. This is where I burnt my wings” (S.5, Ep.5).

Моменти розпачу кіногероя супроводжуються його грою на фортепіано та співом у клубі або у власному пентхаусі, що сприяє реалізації звукового модусу у телесеріалі. Зокрема, перша серія 4 сезону починається саме з пісні *“Creep”*, у якій відчувається сум, стурбованість та відчай Люцифера: *“I wish I were special,/ so much special,/ but I am a creep,/ I am a weirdo/ What the Hell I am doing here,/ where I don’t belong”* (S.4, Ep.1).

Отже, на вербальному рівні образ головного героя телесеріалу репрезентовано за допомогою власних імен (*Lucifer, Mr. Morningstar, the Devil, Satan, Beelzebub, Old Scratch, Abaddon, Belial, Samael*) та загальних іменників зі спільною семою «влада» (*prince of Darkness, king of evil/lies, lord of Hell, master of punishment, persona, monster, master of the mojo, king of desires, sultan of humans’ innermost wishes*). Серед виявлених номінацій лексема *devil* є безумовно домінуючою поряд з похідними лексемами: *devilish, devil-ness, devilishness*. Набагато повніше образ головного героя розкривається у значенні прикметників переважно з негативним компонентом значення: *evil, rotten, selfish, narcissistic, immature, impulsive, inappropriate, sinful, hedonistic, bad, delusional, invincible, immortal* та *powerful*. Вербальна площа образу головного героя телесеріалу також включає семантичне навантаження образних номінацій, зокрема: *weirdo, creep, enigma, paradox*.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОБРАЗУ ГОЛОВНОГО ГЕРОЯ У КОГНІТИВНОМУ ВИМІРІ НА МАТЕРІАЛІ ТЕЛЕСЕРІАЛУ «ЛЮЦИФЕР»

2.1. Мовленнєвий портрет героя у телесеріалі

Мовленнєвий портрет персонажа зазвичай передає світогляд героя, його приналежність до певного соціального кола, професії, або ж вказує на зв'язок мовлення і характеру героя чи його емоційного стану. На думку Г. Матвєєвої, мовленнєвий портрет – це сукупність мовних уподобань людини, які вона використовує для реалізації намірів і стратегій впливу на співрозмовника [24, с. 7].

У проаналізованому американському телесеріалі «Люцифер» мовлення головного героя відрізняється від мовлення інших персонажів, що дозволяє говорити про його індивідуальний мовленнєвий портрет, який містить персональні мовні звички героя. Загалом мовленнєвому стилю Люцифера притаманна іронічна тональність, про що свідчить значна кількість прикладів відповідних стилістичних прийомів у мовленні кіногероя: іронія, гра слів, зевгма, алегорія.

Іронія як провідний стилістичний прийом використовується героєм для опису передусім себе та своїх звичок: *“So she should know that I’m not a serious relationship kind of devil”* (S.4, Ep. 5). У цьому прикладі герой іронізує над своїм потягом до полігамії та розгульним способом життя. Схожа думка реалізується в поданому прикладі:

“ -Tim Dunlear head of foundation, former NBA star, notorious playboy. He was into drugs, gambling, women.

- My typical Wednesday” (S.1, Ep. 11).

Іронічний коментар Люцифера стосовно життя іншого героя, котре нагадує його звичайні будні, теж вказує на легковажність головного

персонажа. Згодом, коли Люцифер усе ж таки вступає у довготривалі стосунки, він знов іронізує над їх «ідеальністю», оскільки його обраниця теж полюбляє вакханалії та сексуальні ігри, тож мови про моногамію і йти не може:

“I finally got everything, I ever wanted. I’ve got a girlfriend who accepts, nay, appreciates that I’m the devil makes every waking moment a non-stop bacchanal, and then there’s work. And I don’t need to tell you how important that is to me. So you see why I’m no longer in need of therapy, doctor. Perfection is achieved” (S.4, Ep. 6).

В іншому кінофрагменті іронія стосується безпосередньо образу головного героя, який нібито може зачарувати будь-яку жінку, і дивним чином лише детектив Декер залишається емоційно-стійкою поряд з ним: *“That is interesting cause you don’t look at me that way with carnal fascination. You see, that’s just it with most women, it does. I tend to appeal to the dark, mischievous hearts in all of you, but, you, Detective, yo seem oddly immune to my charms”* (S.1, Ep. 1).

З гумором кіногерой ставиться і до своєї диявольської природи:

“-You can’t be mad at me forever.

- Oh, but I can. It’s one of the luxuries of being the Devil” (S.1, Ep. 11);

“The Devil got burnt by fire. Could this be any more ironic?” (S.1, Ep. 10);

“I survived which is more than can be said for my Armani” (S.1, Ep. 11);

“You can’t throw me out again. Never been thrown out of anywhere before in my life. Well, except for Heaven, of course” (S.1, Ep. 4);

“I suppose what I call powerlessness is what everyone else calls a Tuesday” (S.5, Ep. 7).

У наведених прикладах він іронізує над своїм безсмертям, фізичною силою та вигнанням з раю. З присмаком іронії Люцифер

описує і створення світу своїм батьком: *“In human terms once upon a time a boy met a girl, and they fell in love. They had sex. The only trouble was, they were celestial beings, so that moment they created the Universe. They became Mum and Dad. They had a whole litter of kids, including yours truly. And they built a house and called it Heaven. They were happy. Mum was rather lovely in the beginning. But things change, don't they? Dad started going into the garage and tinkering with a little project he called humanity...”* (S.2, Ep. 1). Вдаючись до алегорії, герой порівнює стосунки Бога та його дружини зі стосунками звичайних людей, які згодом віддаляються один від одного. Традиційне уявлення про чоловіка, котрому стає нудно вдома і він починає проводити увесь свій вільний час з друзями у гаражі, викликає посмішку у даному контексті, оскільки мова йде безпосередньо про божественні створіння.

Іронія про Бога з вуст його сина лунає неодноразово у кінотексті:

“My father is a forgiving type. Except when it comes to me” (S.1, Ep. 11); *“You are the kind person, who puts the needs of others before your own. It's a horrible irony that my father invented”* (S.1, Ep. 10).

Іронічне ставлення до матері теж спостерігається у телесеріалі:

“Oh, when Dad cast me out, who stood by and nothing? Hint: it's a palindrome for “mum”. You abandoned me, mum. Thrown into Hell and vilified for all eternity. There aren't enough cheesy noodles in the Universe to fix all that, I'm afraid” (S.2, Ep. 2). У цьому прикладі Люцифер нагадує матері, яка спокійно відреагувала на його вигнання з Раю, що виконання типових материнських обов'язків, на кшталт приготування пасти з сиром, не допоможуть їй повернути його довіру та добрі стосунки між ними. Герой настільки розлючений на матір, котра несподівано повернулася у його життя, що починає приписувати їй усі злочини:

“- Cinderella? Sure we don't mean evil stepmother?”

- *Really? Are we really still on the whole “my mother did it” thing? I thought she was responsible for our last murder. You’re just throwing homicides at her until one sticks?”* (S.2, Ep. 2).

Образ Попелюшки та її мачухи не є випадковим, оскільки у цій серії на місці вбивства була знайдена одна туфелька, що актуалізує інтертекстуальне посилення на відомий казковий сюжет.

Люцифер критикує не лише своїх батьків, а й інших членів родини та персонажів серіалу. Спілкуючись з братом Уріїлом, герой іронізує над його зовнішнім виглядом та одягом, що нагадує одяг злочинця:

“Clearly, I got the fashion sense in the family. Word of advice: I’d lose the trench coat, cause as it stands, it’s less cool, brooding angel more sort of “pedophile chic”” (S.2, Ep. 5).

В іншому контексті він метафорично порівнює свою подругу психіатра Лінду з вірусом Еболи, оскільки вона багато говорить та її неможливо зупинити:

*“ - No, she is a verbal Ebola. Where is the button to put the glass up?
- It’s not a limo”* (S.1, Ep. 8).

Демонів з підземного світу герой іронічно порівнює з дітьми, яких нібито можна заспокоїти смаколикками та мультиками на ніч:

“ -I’m going to need just a little bit more information than that, brother. Like, for instance, who’s watching Hell?”

- They’ve promised to be good little demons, I left them a cheese plate and put on some cartoons” (S.5, Ep. 2).

До свого колеги в поліції Дена Люцифер теж ставиться з гумором, майже кожного разу називаючи його придурком: *“I’ll have you know I take the school of Dan quite seriously, even if it does involve skinny-fit jeans...Wear fear, Luci-Dan is here. Or is it Douche-ifer? Actually, it’s got more of a ring to it, hasn’t it?”* (S.2, Ep. 8).

Люцифер не соромиться шуткувати і над зовсім незнайомими людьми : *“Well, with all that Botox I’m surprised she can chew at all”* (S.1,

Ер. 11); “*Since you are obviously lower on the human evolutionary chain perhaps your hearing hasn’t developed as well as it should, so I’ll repeat myself*” (S.1, Ер. 6). «Ідеальна» зовнішність жінки та обмежені розумові здібності чоловіка стають об’єктом іронії у наведених прикладах.

Також головний герой з гумором ставиться до стосунків та шлюбу: “*You parents’ marriage failed. What exactly was the final nail in the coffin of their relationship?*” (S.4, Ер. 8);

“*-We’ve an injured groom and a deceased bride.*

-Oh, they got to that “till death do us apart” nonsense” (S.2, Ер. 7).

В іншому контексті гумористичний ефект досягається завдяки порівнянню дійсно жахливих людей (педофілів та нацистів) з тими людьми, котрі опускають сидіння у літаку: “*Punishing is my job. So if there’s someone out there stealing my jam I need to find out who. It’s game bloody on. It’s vicious work. I mean, I reserve this kind of treatment for the truly terrible in Hell. Pedophiles, Nazis. People who put their seats back on a plane*” (S.2, Ер. 3). Тож когнітивний механізм іронії актуалізується на основі зіткнення реального зла та небезпеки з менш важливими проблемами людства.

Окрім іронії, у мовленні героя телесеріалу «Люцифер» виявлено приклади гри слів та зевгми: “*NY 1946. It was a wonderful time. Men wore hats, hemlines were on the rise, and so was crime. Rationing was over, the boys were home from the war, and the air was full of big band music and possibility*” (S.5, Ер. 4). У цьому контексті зевгма реалізується у двох випадках: в першому – за допомогою уживання виразу *to be on rise* у прямому значенні стосовно рівня кримінальності у Нью Йорку, та переносному – відносно довжини спідниць. У другому випадку мова йде про музику, яка буквально відчувалася у повітрі, та про нові можливості, що раптово з’являлися у той час.

Гра слів використовується Люцифером у поданому прикладі:

“See? Didn’t have to chase him at all. He got tired. Come on, I thought that was one of my best puns” (S.4, Ep. 5). Декодування цього кінофрагменту стає можливим лише завдяки візуальному компоненту кінотексту. У наведеному контексті обігрується словосполучення *got tired* «втомитися» та *tire* «колесо», оскільки на персонажа падає реальне колесо, що змушує його впасти на підлогу.

Головний герой американського телесеріалу представник сучасності, тож він розуміється на популярних трендах та знає багато відомих людей Лос Анжелесу. Люцифер постить фото з трупом актора в соціальну мережу Інстаграм: “*To insta*” (S.2, Ep. 5); та шуткує над політикою Трампа: “*Global crisis averted and we can talk about Caligula, Stalin, Trump. I mean, I know he’s not dead, but he is definitely going*” (S.2, Ep. 8). Такий асоціативний ряд, у якому згадується римський імператор Калігула, російський революціонер Сталін та американський президент, свідчить не лише про обізнаність героя, а й про те, що неминуче часи правління Трампа добігають кінця.

Люцифер згадує у своєму мовленні не лише реальних людей, а й казкових персонажів та навіть цитує деякі сучасні кінострічки: “*A prophecy? About what? What is it this time? Are frogs about to start falling from the sky...or...perhaps winter is coming*” (S.4, Ep. 8). Алюзія на серіал «Гра престолів» реалізується завдяки відомому вислову та імітації голосу Е.Старка Люцифером. Наразі ці слова стали мемом та використовуються молоддю в усьому світі.

Отже, аналіз мовного матеріалу показав, що мовлення головного героя американського телесеріалу «Люцифер» можна охарактеризувати як іронічне, оскільки воно насичене прикладами вживання іронії, гри слів, зевгми, алегорій та метафор. Саме ці стилістичні прийоми вказують на персональні мовні звички Люцифера та створюють індивідуальний мовленнєвий портрет кіногероя, в якому проявляється інтелектуальна

обізнаність Люцифера, сучасність його образу та іронічний характер його особистості.

2.2. Когнітивна площина образу головного героя

У нашому дослідженні образ головного героя розглядається у руслі когнітивної парадигми, тому репрезентований не лише на вербальному рівні. У когнітивному вимірі у структурі образу виокремлюють концептуальну площину або іпостась. На наш погляд, образ головного героя переважно реалізується через об'єктивацію концепту ДИЯВОЛ у словесній тканині кінотексту. У такий спосіб концептуальна іпостась образу головного героя телесеріалу представлена концептом ДИЯВОЛ та низкою концептів, у термінах яких він осмислюється, утворюючи концептуальні метафори.

Двоїста сутність концепту, інтеграція у ньому мовленнєвого і розумового планів лежить в основі нашого розуміння концепту. Розгляд концепту як реальності, віддзеркаленої у свідомості через мову, доповнюється його потрактуванням як образу, у якому виражено певні культурно-зумовлені уявлення про навколишній світ. Індивідуальний досвід мовця та колективне знання певного етносу є підставою для формування узагальненого образу або низки асоціацій та уявлень у його свідомості стосовно того чи іншого денотата. Встановлення аналогій між гетерогенними сутностями та переосмислення їх за допомогою інших сприяє виявленню концептуальних метафор з відповідним цільовим доменом [26].

Традиційно концепти БОГ та ДИЯВОЛ відносяться до теософських концептів, що описуються як універсальні ментальні утворення з абстрактною семантикою [29]: в основі наповнення образного

компоненту лежить не наочний образ, а більш абстрактна ідея. Проте під впливом нових релігійних течій та масової культури відбувається зміна традиційних канонів та уявлень про добро і зло, тобто переорієнтація ціннісної складової зазначених концептів. У телесеріалі «Люцифер» диявол представлений не абстрактно, а в образі чоловіка з привабливою зовнішністю, котрий акумулює у собі одночасно декілька цілком реальних образів: заможній власник нічного клубу, розбещений мачо, зухвалий помічник поліції, перевертень і король підземного світу, гарний син та самозакоханий пацієнт психотерапевта.

Усталеним є розуміння концепту ДИЯВОЛ як втілення зла, темряви та небезпеки:

*“Take the Devil, for example. The devil’s supposed to be **pure evil**, right? But he started out as an angel. You can’t start good and then turn all evil”* (S.4, Ep.7);

*“Every story of good and bad from throughout history, throughout time, says that you are the **embodiment of evil**”* (S.4, Ep.3);

*“She discovered my true self. What if she’s decided that I am **evil incarnate**? And what if she is right?”* (S.4, Ep.1);

*“I know you think he is **some evil monster**. But I know in my heart that you are wrong. Even if he used to be that thing in the books, he is not any more. At least not around me. The fact that I make him vulnerable means that he is changing”* (S.4, Ep.2).

Семантичний аналіз виокремлених словосполучень *embodiment of evil* «втілення зла», *pure evil* «суцільне зло», *evil monster* «злий монстр», *evil incarnate* «справжнє зло» дає підстави виділити концепт ЗЛО, у термінах якого осмислюється концепт ДИЯВОЛ: ДИЯВОЛ Є ЗЛО.

Демонічна сторона головного героя у телесеріалі проявляється переважно тоді, коли він хоче захистити близьких йому людей: *“You saw my **monstrous side**. But it’s not all that I am. Either way, it’s unfair of me to expect you to just accept it”* (S.4, Ep.1); *“I’m a **monster**. A monster who*

deserves to be punished” (S.2, Ep. 7). Номінативні одиниці *monster* та *monstrous* експлікують концепт МОНСТР та уможливають виокремлення відповідної концептуальної метафори: ДИЯВОЛ Є МОНСТР.

У телесеріалі головний герой намагається боротися зі злим монстром у середині себе, прагне змінитися та використовувати цю злу енергію з користю для людства, караючи злочинців: *“I am not **the Evil**. I **punish evil**”* (S.1, Ep. 12); *“I am a **punisher**, Mother. It’s what I’ve always done. The only thing that I changed was the locale”* (S.2, Ep. 3); *“Why would I mess with perfection. I told you **I am good at punishing people**. Nay, **I am the best at punishing bad people**. I didn’t enjoy it when my father forced me to, but now that it’s on my own terms, it’s downright delightful”* (S.1, Ep. 3). *“Yeah, it’s quite the rush, finally being who I’m meant to be, but sadly, my dear, criminals don’t lie up to be punished. We can do it together. Find **the worst of the worst and give them what they deserve**. The monster needs to be **punished**”* (S.4, Ep.7); *“This is what I am. **I punish people**. **I am the devil**. I ruled the Hell. Bad people were sent to me so they could get what they deserved. **It’s my job to do the same here on Earth** because when I don’t...bad things happen”* (S.4, Ep.7).

Номінації *punish* та *punisher* активують концепт КАРАТЕЛЬ на мовному рівні та сприяють вилученню концептуальної метафори ДИЯВОЛ Є КАРАТЕЛЬ. Перебуваючи у підземному світі Люцифер не був задоволений своєю роллю ката, але у світі людей, навпаки, це заняття приносить йому задоволення: *“God vilified me. He made me a **torturer**. This is unjust. For all eternity, **my name will be invoked to represent all their depravity**. That is the gift that my father gave me”* (S.1, Ep. 6). Шляхом інтепретаційно-текстового аналізу реконструюємо концептуальну метафору ДИЯВОЛ Є КАТ. Схожа думка реалізується і у наведеному прикладі: *“I think the Devil gets a bad rap. Sure, I mean what did he really do that was so bad? What, **rebel against his dad**? Ask some naked lady if she*

wanted an apple? I suppose he does **run Hell**. That's not so great, you know with the **torture and eternal damnation**” (S.2, Ep. 1).

У цьому контексті образ головного героя актуалізується через інтертекстуальні посилання на біблійну історію про диявола-спокусника, заборонений плід, повстання проти Бога. Словосполучення *run Hell*, що неодноразово звучить у кінотексті поряд з номінаціями *king, prince, lord, master, sultan* (“*You are **the Lord of Hell***” (S.1, Ep. 2); “*You're **the king of all evil**. You're **the king of all lies**. You must be destroyed*” (S.1, Ep. 12); “*I am the **Devil**. I am the angel who led the **rebellion against my father, God**. I was banished to Hell afterwards, where I ruled as **king over the souls of the damned***” (S.4, Ep.1)) об'єктивують концепт ПРАВИТЕЛЬ, за рахунок якого інтерпретується концепт ДИЯВОЛ: ДИЯВОЛ Є ПРАВИТЕЛЬ.

До того ж, семантичний аналіз словосполучень *rebel against his dad* та *a rebellion son* дозволяє виділити концепт ПОВСТАНЕЦЬ у структурі образного простору концепту ДИЯВОЛ: “*Every culture in the world and throughout history, for that matter, has its very own myth of the Devil. But the one thing that they all have in common is that the Devil is essentially **a rebellion son***” (S.1, Ep. 6).

Негативне осмислення образу головного героя спостерігаємо і в інших кінофрагментах телесеріалу: “*Eve came here for the old you, the one she remembers from the garden. The one who sowed **chaos and destruction** for his own **amusement**. I don't want her to turn you back into the devil that you were*” (S.4, Ep.5); “*Every day he stays of Earth people are in **danger**. He brings **death and destruction**. The Devil must come back to **Hell***” (S.4, Ep.2). Основне семантичне навантаження у цих прикладах зосереджено у номінаціях *destruction, death, Hell, chaos*, котрі активують концепт РУЙНУВАННЯ та СМЕРТЬ на мовному рівні. Інтерпретаційно-текстовий аналіз допомагає вилучити концептуальні метафори ДИЯВОЛ Є РУЙНУВАННЯ та ДИЯВОЛ Є СМЕРТЬ.

Для смертних людей диявол навіює страх, небезпеку, відразу, тож не дивно, що герої викликає у них саме такі асоціації: *“What do you feel? Confusion? Disgust? Terror? I wonder if that’s what she felt. She discovered my true self. What if she’s decided that I am evil incarnate? And what if she is right?”* (S.4, Ep.1). У візуальному ряді кінофільму зображено доволі очікувану реакцію на справжнє обличчя Люцифера: страх в очах, тремтіння рук та моторошний крик, хоча подекуди це лише здивування від раптового перевтілення, як у Хлої чи Лінди. З поданого контексту шляхом семантичного аналізу виділяємо концепт СТРАХ, котрий експліковано у тексті іменником з відповідною семантикою *terror*. На підставі подальшого концептуального аналізу вилучаємо концептуальну метафору ДИЯВОЛ Є СТРАХ.

Образ Люцифера пов'язаний не лише зі страхом та негативними емоціями. Кіногерой власник нічного клубу та вміє розважатися як ніхто інший: *“Every day was a party, every sin, every desire LA offered we took part”* (S.1, Ep. 13); *“I am never alone. I’m constantly surrounded by people. I party whenever I desire. My bed never cold”* (S.1, Ep. 9). Розваги він знаходить і в повсякденному житті, працюючи помічником детектива: *“The danger of being hurt is positively thrilling. Fun with mortality”* (S.1, Ep. 5); *“Interrogation can be boring, but you’ll make it fun. You always do. That’s who you are”* (S.5, Ep.1).

Номінативна одиниця *party* «вечірка» імплікує концепт РОЗВАГИ, котрий актуалізується також за допомогою лексеми *fun*. Це дає можливість реконструювати концептуальну метафору ДИЯВОЛ Є РОЗВАГИ.

Вечірки у клубі «Лакс» та пентхаусі Люцифера створюють образ легковажного чоловіка, який живе лише сьогоднішнім та не замислюється над наслідками. Гедоністичну природу кіногероя підкреслено у поданому контексті: *“Exploring your caring altruistic side with Chloe and now being in a committed relationship with Eve who expects*

*you to be your **old hedonistic devil self** at all times. When you bifurcate your life this way, good and bad, crime solver and **orgy host**, you're affectively denying half of yourself all the time*" (S.4, Ep.6).

У телесеріалі герой вживає наркотики, зловживає міцними напоями та влаштовує оргії, тож його важко назвати взірцевим представником сучасності. В одній з сцен 1 сезону він співає пісню, яка вдало відбиває сутність його образу: *"Oh, **sinner man**, where you gonna run to?/ So I ran to **the Devil** / He was waiting.../Bring down the power, Lord"* (S.1, Ep. 6). Однокореневі лексеми *sin, sinner, sinful* неодноразово зустрічаються у мовленні персонажів при описі Люцифера: *"Don't you want to do something impulsive, inappropriate, **sinful**, you know?"* (S.5, Ep.1); *"Devil is in all of us. In our every moment of weakness. Look at this world. **The sin, the lust! It's the Devil's touch**"* (S.1, Ep. 2). В останньому прикладі підкреслено думку про те, що диявол проявляється в кожній людині, в її слабостях, в її потязі до гріха та хтивості. У такий спосіб шляхом інтерпретаційно-текстового аналізу наведених фрагментів вилучаємо концептуальну метафору ДИЯВОЛ Є ГРІШНИК.

Диявола часто вважають винним у гріхах людства, нібито це він має відповідати за жорстокі вчинки людей та їх вади: *"You always talk about how much you hate **being blamed for humanity's sins**. You know, "The Devil made me do it", and think I know why you hate it go much, because deep down you blame yourself just as much...if not more! You have to stop taking responsibility for things you can't control. Lucifer, you need to forgive yourself"* (S.4, Ep.9); *"**To be blamed for every morsel of evil humanity's endured**, every atrocity committed in my name. As though I wanted people to suffer. All I ever wanted was to be my own man here. To be judged for my own doing. I've been shown how truly powerless I am"* (S.1, Ep. 12).

Насправді ж Люцифер лише розкриває їх потаємні бажання: *"No, not their sins. I have no power over people's sins. I actually get a bad rap for that. I have the ability to **draw out people's forbidden desires**. The more*

simple the human, easier it is. The more complex, the more challenging and exciting, really. But no, the actual sins, the sins are on you people” (S.1, Ep. 1). Саме диявол зберігає мерзотні секрети людей та їх гріхи: *“No one chooses to be a **sin-eater**, Detective. No one wants to be **custodian of the world’s filth**. Why would they? Absorbing the worst humanity has to offer, day in and day out. Changes you. People don’t arrive broken, they start with passion and yearning till something comes along that disabuses them of those notions”* (S.2, Ep. 3). У телесеріалі сила героя (*mojo*) показана у його пильному погляді в очі співрозмовника, після чого той легко розповідає про свої приховані бажання та хтиві думки. Розкриваючи свої бажання, людям стає легше втілити їх у реальність, адже темна сторона в них спокушає та спонукає на це:

*“**Temptation’s in my nature**”* (S.1, Ep. 8);

*“The Devil doesn’t get jealous. I am that one who **inspires passion** in others, you know that”* (S.1, Ep. 8);

*“Our suspect is a club owner who likes to tell people he’s the Devil. He is the man who **embraces desire, lives by his passion**”* (S.1, Ep. 13).

У такий спосіб ключовим для розуміння образу головного героя стає саме лексема *temptation* «спокуса» та словосполучення *inspire passion* «вселяти пристрасть», *embrace desire* «піддатися бажанню». Зазначені номінативні одиниці об’єктивують концепт СПОКУСНИК, у термінах якого осмислюється концепт ДИЯВОЛ: ДИЯВОЛ Є СПОКУСНИК.

Через неабиякий вплив на людей Люцифера часто вважають маніпулятором та гравцем з невинними душами. У такому образі представлено героя у цьому прикладі: *“I’m sure he is the most magnetic individual you’ve ever met. Charming and eloquent, funny, kind even. It’s all an act. The devil has been **manipulating humanity** since the beginning of times. Why do you think they call him **the Prince of Lies**?”* (S.4, Ep.2).

Насправді ж кіногерой намагається вести чесну гру, тому традиційне уявлення про нього як короля брехні значно переосмислено у

кінострічці: *“You see I did make a promise and I am **the man of my word**”* (S.2, Ep. 3); *“Lucifer Morningstar is many things, but he is **not a liar**. Lucifer is the best partner I have ever had”* (S.2, Ep. 10). Люцифер ніколи не використовує брехню у своїх цілях й іноді навіть більше викликає недовіру через розкриття правди такою, як вона є.

Проте Люцифер дійсно любить ігри, і не лише азартні. Герою подобається укладати угоди зі звичайними людьми:

“Deal with the Devil. People come to me to ask for favors and more often than not I am happy to oblige. Sometimes, I have something in mind, but usually it’s simply to repay at a later date. A devilish YOU, if you will” (S.1, Ep. 5). Це дозволяє дияволу відчувати владу над людьми і певною мірою маніпулювати ними: *“I don’t know who he’s trying to fool, but I do know that as soon as he hears someone is up here **playing with his toys**, maybe even breaking a few then he will come flying right back up to reveal his true colours”* (S.5, Ep.2). Ідіоматичний вираз *deal with the devil* та метафоричний зворот *playing with his toys* імплікують концепт ГРАВЕЦЬ, що допомагає осмисленню концепту ДИЯВОЛ у поданих контекстах.

Ігри, якими захоплюється Люцифер, мають не стільки розважальний характер, а й є способом вияву його контролю над людьми: *“I am so very used to **being in control of everything**. Not knowing what’s gonna come next...I’m finding it quite exhilarating, actually”* (S.1, Ep. 2). Аналіз мовного матеріалу показав, що у телесеріалі диявола зображено як звичайну людину зі своїми недоліками та цілком людськими схильностями до гри, маніпуляцій, контролю, розваг, гріхів, жорстокості.

У зазначених прикладах концепт ЛЮДИНА активується на мовному рівні за рахунок уживання номінативних одиниць *man, person, persona, individual*: *“He’s not what the world makes him out to be. He’s a **good person**. He is”* (S.5, Ep.8); *“Listen, what you have to understand is that my brother and I had a very difficult childhood. And to deal with it, he*

created **this persona** for himself...*Lucifer Morningstar, the Devil, incorrigible and invincible*” (S.2, Ep. 1); “*I’m sure he is the most magnetic **individual** you’ve ever met*” (S.4, Ep.2). Шляхом концептуального аналізу виокремлюємо концептуальну метафору ДИЯВОЛ Є ЛЮДИНА.

Як вже зазначалося, у телесеріалі образ Люцифера має цілком реальне втілення, тому його антропоморфна природа домінує. На відміну від багатьох релігійних та культурних традицій, де диявол є лише втіленням зла, у телесеріалі з героєм відбуваються зміни: він прагне бути корисним та допомагати людям, стаючи виразником добра та чесності: “*You were wrong about Lucifer. He is **a good man**. One might say that he’s even **an angel***” (S.4, Ep.7). Повтор прикметника *good* та вживання іменника *angel* інтенсифікують гарні якості у характері кіногероя та імплікують концепт ДОБРО. Це дає підстави вилучити концептуальну метафору ДИЯВОЛ Є ДОБРО.

Отже, шляхом залучення методу концептуального аналізу кінофрагментів телесеріалу «Люцифер» та реконструкції концептуальних метафор з цільовим доменом ДИЯВОЛ виявляємо особливості реалізації концептуальної площини образу головного героя, що можна представити у вигляді схеми (Див. Рис. 1.1).

ЛЮДИНА

Рис. 1.1. *Концептуальна площина образу головного героя у телесеріалі «Люцифер»*

Таким чином, у проаналізованому телесеріалі «Люцифер» концептуальна площина образу головного героя представлена низкою концептуальних метафор з цільовим доменом ДИЯВОЛ. Це дозволило виявити багато усталених стереотипів стосовно образу диявола, котрі не порушують традиційне негативне уявлення про абстрактну сутність, яка несе людству лише зло, руйнування, смерть та страх. Натомість у телесеріалі образ Люцифера зазнає внутрішніх трансформацій: кіногерой відчуває любов, повагу, дружбу, він хоче допомагати творити добро. Такий новий погляд на образ диявола наближає його до постаті людини, яка завжди інкорпорує у собі позитивні та негативні риси. Антропоморфна природа диявола робить образ головного героя телесеріалу кумулятивним, що реалізується за допомогою таких концептуальних метафор: ДИЯВОЛ Є ПРАВИТЕЛЬ / КАТ / КАРАТЕЛЬ / ПОВСТАНЕЦЬ / МОНСТР / ГРІШНИК/ СПОКУСНИК / ГРАВЕЦЬ.

ВИСНОВКИ

У контексті нашого дослідження розглядаємо образ головного героя американського телесеріалу «Люцифер» як лінгвокогнітивний конструкт, у якому міститься три складові елементи або іпостасі: передконцептуальна, вербальна та концептуальна. Архетипічні сюжети про Змія спокусника, гріхопадіння людства, підземне царство та створення світу актуалізують у телесеріалі відповідні психологічні архетипи АНІМУС, ДУХ, ТЕМРЯВА. У свою чергу, архетипічний персонаж Диявол, Сатана об'єктивує архетип ТІНЬ, який поряд з наведеними архетипами формує передконцептуальну основу образу головного героя телесеріалу.

Вербальна площина образу головного героя представлена за допомогою прямих та образних номінацій, які описують персонажа. Окрім власних імен (*Lucifer, Mr. Morningstar, the Devil, Satan, Beelzebub, Old Scratch, Abaddon, Belial, Samael*), у кінотексті вжито значну кількість іменників зі спільною семою «влада» – *king, prince, lord, master, sultan*.

Серед виявлених номінацій лексема *devil* є безумовно домінантною та актуалізує у своєму значенні такі диференціальні семи: «зло», «сила», «безстрашність», «влада», «лідерство», «задоволення», «спокуса», «недбалість», «безтілесність», котрі є релевантними для розуміння образу головного героя телесеріалу, хоча і не завжди відбивають сутності цього персонажу. Образ головного героя реалізується також за рахунок уживання похідних лексем: *devilish, devilness, devilishness*.

У телесеріалі «Люцифер» показано тілесну іпостась героя, втілену у вигляді привабливого молодого чоловіка, якому притаманні риси звичайної людини. Антропоморфна сутність диявола у телесеріалі підкреслюється неодноразово та суперечить традиційному уявленню про прототипові зооморфні риси цього персонажу, на кшталт наявності в

нього рогів та хвоста. Візуальна репрезентація персонажу (гарний костюм чорного кольору, елегантне взуття з червоною підошвою, приємна посмішка, британський акцент, спокусливий погляд та інтелігентні манери) відрізняє головного героя від інших людей та довершує його вишуканий образ за допомогою актуалізації реалізованого модусу (одяг, міміка, жести, вираз обличчя, манери, тембр, мовлення).

Вербальна іпостась образу головного героя телесеріалу включає семантичне навантаження прикметників переважно з негативним компонентом значення: *evil, rotten, selfish, narcissistic, immature, impulsive, inappropriate, sinful, hedonistic, bad, delusional, invincible, immortal* та *powerful*. За допомогою наведених прикметників інші герої описують Люцифера та вказують на основні риси його характеру. У такий спосіб на фоні бездоганної зовнішності створюється образ звичайної людини з власними проблемами, складним внутрішнім світом та емоційним станом.

У телесеріалі «Люцифер» створюється індивідуальний мовленнєвий портрет кіногероя, в якому проявляються персональні мовні звички Люцифера та його інтелектуальна обізнаність. Мовлення головного героя телесеріалу насичене прикладами вживання іронії, гри слів, зевгми, алегорій та метафор, що вказує на іронічний характер його особистості.

У когнітивному вимірі у структурі образу виокремлюють концептуальну іпостась, яка репрезентована за допомогою концепту ДИЯВОЛ та низки концептів, у термінах яких він осмислюється, утворюючи концептуальні метафори. Традиційно концепт ДИЯВОЛ відноситься до теософських концептів, що описуються як універсальні ментальні утворення з абстрактною семантикою. Натомість у телесеріалі «Люцифер» диявол представлений не як абстрактна ідея, а наочний образ чоловіка з привабливою зовнішністю. Концептуальний аналіз

дозволив виявити багато усталених стереотипів стосовно образу диявола, котрі не порушують традиційне негативне уявлення про зло, руйнування, смерть та страх.

Проте у телесеріалі образ Люцифера зазнає внутрішніх трансформацій, що дозволяє говорити про його динаміку, адже з героєм відбуваються зміни: він прагне бути корисним та допомагати людям творити добро і встановлювати справедливість. Такий погляд на образ диявола наближає його до постаті звичайної людини, що підтверджується у відповідних концептуальних метафорах: ДИЯВОЛ Є ПРАВИТЕЛЬ / КАТ / КАРАТЕЛЬ / ПОВСТАНЕЦЬ / МОНСТР / ГРІШНИК / СПОКУСНИК / ГРАВЕЦЬ.

Позитивний вплив на Люцифера збоку Хлої стає помітним завдяки приглушенню його диявольської сутності, появі чуйності та небайдужості до інших людей. Людські почуття головного героя виражаються за допомогою реалізації звукового модусу у кінотексті, а саме гри на фортепіано та співу Люцифера у власному нічному клубі.

Специфіка реалізації концептуальної площини образу головного героя полягає у порушенні стереотипної репрезентації його лише як володаря темряви, представника злих сил і смерті, руйнівника та карателя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агафонова Н. А. Экранное искусство: художественная и коммуникативная специфика. Минск: БГУ культуры и искусств, 2009. 273 с.
2. Алюнина О. Г. Понятие речевого портрета в современных лингвистических исследованиях. *Лингвистика и лингводидактика на рубеже веков: теоретические и прикладные аспекты*: матер. регион. наук.-метод. Интернет-конф., г. Ставрополь: Изд-во СГУ, 2010. С.106 –109.
3. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка: учебное пособие. – Л. : Просвещение, 1981. 295 с.
4. Белехова Л.І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект : дис...док. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2002. 476 с.
5. Белехова Л.І. Словесний образ в американській поезії: лінгвокогнітивний аспект: монографія. М. : ООО «Звездопад», 2004. 376 с.
6. Ванюшина О. Серіал як феномен масової культури. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. Київ, 2009. №3. С.101 – 112.
7. Вартазарян С.Р. От знака к образу. Ереван: Изд-во АН Арм. ССР, 1973. 199с.
8. Галич О. Теорія літератури / за наук. ред. О. Галича. – К. : Либідь, 2001. 455 с.
9. Гачев Г. Д. Жизнь художественного сознания. Очерки по истории образа. М.: Искусство, 1982. 200 с.
10. Гачев Г.Д. Образ в русской художественной литературе. М.: Искусство, 1981. 246 с.

11. Голубовська І. О. Мовна особистість як лінгвокультурний феномен. *Studia Linguistica : зб. наук. праць*. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. Вип. 1. С. 25 – 33.
12. Горчак Т.Ю. Словесний образ-символ в американській поезії ХХ століття: когнітивно-семіотичний аспект : дис. канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2008. 213 с.
13. Гриценко В. Повертаючись до розмови про художній образ. Стаття друга. Гуманітарний часопис. 2013. №1. С. 90–99.
14. Зарецкий В.А. Семантика и структура словесного художественного образа : автореф. дисс. канд. філол. наук : 10.01.08. Тарту, 1966. 23 с.
15. Игнатов К. Ю. От текста романа к кинотексту: языковые трансформации и авторский стиль (на англоязычном материале): автореф. дисс. канд. філол. наук: 10.02.04. Москва, 2007. 26 с.
16. Китайгородская М. В., Розанова Н. В. Русский речевой портрет: Фонохрестоматия. М. : Наука, 1995. 128 с.
17. Колесова А.О. Семантичні, стилістичні та когнітивні характеристики прикметника у формуванні образу Коханої в англомовних поетичних текстах ХІХ-ХХ століть. *Зб. наук. пр. «Англістика та Американістика»*. Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ ім. О.Гончара, 2010. Вип. 7. С. 319 – 323.
18. Колодина Е. А. Статус кинодиалога в ряду соположенных понятий: кинодиалог, кинотекст, кинодискурс. *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского*. Нижний Новгород, 2013. № 2 (1). С. 327-333.
19. Крисанова Т. А. Нелінгвальні засоби передачі негативних емоцій в англомовному кінодискурсі. *Науковий вісник*

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Філологічні науки». 2015. № 3 (304). С. 145–150.

20. Кусько Е. Я. Лексико-синтаксические средства языковой характеристики персонажей в романах А. Шеррера: дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Львов, 1969. 348 с.

21. Кухаренко В.А. Интерпретация текста: Учебник для студентов. М.: Просвещение, 1988. 192 с.

22. Кухаренко В.А. Кумулятивный образ и связность текста. Вісник КНЛУ. Київ, 2011. Том 14 № 1. С. 59-69

23. Лотман Ю. М., Цивьян Ю. Г. Диалог с экраном. Таллинн: Александра, 1994. 416 с.

24. Матвеева Г. Г. Скрытые грамматические значения и идентификация социального лица («портрета») говорящего : автореф. дис. ... док. филол. наук : 10.02.19. – СПб., 1993. 87 с.

25. Назмутдинова С. С. Гармония как переводческая категория (на материале русского, английского, французского кинодискурса): автореф. дисс. канд. филол. наук: 10.02.20. Тюмень, 2008. 18 с.

26. Ніконова В.Г. Трагедійна картина світу в поетиці Шекспіра: монографія. Дніпропетровськ: Вид-во ДУЕП. 2007. 364 с.

27. Пожарицька О.О. Мовленнєвий портрет головного героя як вираження авторського начала у творі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/c113-10/16286-c113-114>

28. Потєбня А.А. Теоретическая поэтика. М.: Высшая школа, 1990. 331с.

29. Приходько А. М. Концепти та концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с.

30. Рябов А. Г. Метафора в свете когнитивной теории.
URL: www.jurnal.org/articles/2009/fill45.html
31. Скалацкая Е. В. Образ как этимология понятия «имидж».
URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/Vsntufile_2013_141_27%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/Vsntufile_2013_141_27%20(1).pdf)
32. Стилистика английского языка: підручник / А.Н. Мороховский и др.. К. : Вища школа, 1991. 272 с.
33. Шевченко В. Д. Анализ языковых составляющих британского кинодискурса. *Вестник СамГУ*. Самара: СамГУ, 2005. № 4(38). С. 135–141.
34. Юнг К. -Г. Архетипы и символы. М. : Renaissance, 1991. 306 с.
35. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org>
36. Chandler D. Encoding, Decoding / D.Chandler // Semiotics for Beginners. – 1994. URL: <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/S4B/sem08c.html>.
Заголовок з титул. екрану.
37. Dictionary by Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com>
38. Lucifer. URL: <https://www3.series9.ac/film/lucifer-season-1/watching.html>
39. Kozloff S. Overhearing Film Dialogue. Berkeley & Los Angeles: University of California Press, 2000. 332 p.
40. Krysanova T.A. Cinematic Discourse as a Polycoded and Multimodal Phenomenon. – Lutsk : 2017. № 9. P. 14-17.
41. Vassiliou A. Analysing Film Content: A Text-Based Approach. Surrey: University of Surrey, 2006. 195 p.